

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

ἀναφέρονται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ Χριστοῦ, εἰσὶν ἀληθῆ· διότι ἂν τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ εἰσὶν ἀληθῆ, ἐμπεδοῦσι καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο δύναται νὰ εἴπη τις καὶ περὶ Μωϋσέως ὅπερ ἔστιν, ἐὰν ἐκεῖνος διεβίβασε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ἂν ἔπραξε πάντα τὰ λοιπὰ τεράσια, ὅσα ἀναφέρονται περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἐξόδου· συνάγεται ἀναγκαίως, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐξαπέσειλεν, ἅτε δὴ αὐτὰ τὰ ἔργα εἰσὶν ἰσχυρόταται πάντων τῶν ἀποδείξεων, καὶ τοιαῦται, οἷας πᾶς Θεοῦς ὁμολογήσει, ὅτι ἤθελεν ἀποδεχθῆ, ἂν ἦτοχ αὐτὸς αὐτόπτης πάντων τούτων τῶν τερασίων· ἄρα τὸ κυριώτερον ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποδείξεως αὐτῶν τῶν ἔργων. Ἐπίσκοπῳ λοιπὸν τοῦ νὰ δυνηθῶ νὰ ποιήσωμαι αὐτὴν τὴν δεῖξιν, μέλλω.

α. . Νὰ συζητήσω τοιαῦτα τεκμήρια ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πράξεων ἐν γένει, ὥστε ἐὰν εὑρεθῶσιν ἅπαντα, δὲν ἤθελεν εἶναι δυνατὸν νὰ ὦσι ψευδεῖς αὐταὶ αἱ πράξεις.

β'. Νὰ δείξω, ὅτι αὐτὰ τὰ τεκμήρια εὐρίσκονται μὲν πάντα εἰς ὅσα ἔργα ἀποδίδονται εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, οὐχὶ δὲ εἰς ὅσα ἀναφέρονται τῶν ἐθνικῶν Θεῶν, καὶ
μά-

μάλις, ὅτι ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσιν ἐν ὁποίᾳ ἀδήποτε ἄλλη πλάνη. Ταῦτα δὲ τὰ τεκμηρία εἰσὶν.

α. Ὅτι τὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύνωνται οἱ ἄνθρωποι νὰ κρίνωσι περὶ αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων.

β. Ὅτι τὸ ἔργον νὰ συνέβη δημοσίᾳ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων.

γ. Ὅτι νὰ ὑπάρχωσιν οὐ μόνον δημόσια μνημεῖα, ἀλλὰ καὶ τελεταὶ διατηρούμεναι εἰς μνήμην ἐκείνου τοῦ ἔργου.

δ. Ὅτι αἱ τελεταὶ καὶ τὰ μνημεῖα ταῦτα νὰ ὡσι διωρισμένα καὶ ἀρξάμενα τῷ αὐτῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἐγένετο τὸ πρᾶγμα.

Ἐκ τῶν δύο πρώτων τεκμηρίων προσγίνε-
ται, ὅτι ἀδύνατον νὰ ἀπατηθῶσι διὰ ψευδοῦς
τινος πράξεως, ὅσοι ὑπῆρχον καθ' ὃν καιρὸν
λέγεται, ὅτι συνέβη τὸ ἔργον ἐκεῖνο, διότι αἱ
ἐξωτερικαὶ αἰσθήσεις ἐκάστου ἀνθρώπου ἤθε-
λον ἀντειπῆ εἰς τοῦτο. ὑποθετέον, παραδείγ-
ματος χάριν, ὅτι ἐγὼ διίσχυρίζομαι πῶς διε-
χώρισα χθὲς τὸν ποταμὸν τῆς Ἀγγλίας Τά-
μεσιν ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν κατοίκων
τῆς Λόνδρας, καὶ διεβίβασα αὐτοὺς πάντας
πεζῇ ἐπὶ ξηρᾶς εἰς τὸ προάστειον τοῦ Σουθ-
βάρκ, ἀνασαλέντων τῶν ὑδάτων ἐφ' ἐκάτε-

ρα τὰ μέρη ὡς τεῖχος ἤθελεν εἶναι ἠθικῶς
 ἀδύνατον εἰς ἐμὲ νὰ πείσω τοὺς κατοίκους
 τῆς Λόνδρας, ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἀληθῶς, δι-
 ὅτι ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδία, πάντες ἤ-
 θελον δυνηθῆν νὰ μοὶ ἐναντιωθῶσι, καὶ νὰ ἐ-
 πιβεβαιώσωσιν, ὅτι δὲν εἶδαν τὸν Τάμεσιν δι-
 ακεχωρισμένον, οὔτε διέβησαν αὐτὸν διὰ ξη-
 ρᾶς, διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν ἀντικειμένην
 ὄχθην εἰς Σουθδάρκ· πάντες λοιπὸν συμφω-
 νήσουσι μετ' ἐμοῦ, καὶ εἰμι βέβαιος, ὅτι καὶ
 ὅλοι οἱ Θεῖσαι τῆς οἰκουμένης συμφωνήσουσιν
 ὡσαύτως εἰς τὸ, ὅτι ἤθελεν εἶναι ἀδύνατον νὰ
 ἀπατήσῃ τις τοσοῦτον παχυλῶς, καθ' ὃν και-
 ρὸν λέγεται, ὅτι συνέβη τὸ δεῖνα ἔργον.

“ Ἀλλὰ πιθανὸν, λέγουσιν οἱ Θεῖσαι, τὸ
 ὅτι ἐπενοήθη τὸ ἔργον ἐν ἄλλῃ τινι γενεᾷ με-
 τὰ τὸν θάνατον πάντων, ὅσων ἔζων, καθ'
 οὗς καιροὺς λέγεται, ὅτι συνέβη, καὶ ὅτι ὠ-
 φελήθησαν ἐκ τῆς εὐπιστίας τῶν ἐφεξῆς αἰώ-
 νων, διὰ νὰ ποιήσωσι νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὸ,
 ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους καιροὺς ὑπῆρ-
 ξαν τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἅπερ πώποτε δὲν
 συνέβησαν . . .”

Τὰ δύο τελευταῖα τεκμήρια μᾶς προσυ-
 λάττουσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς ψευδολογίας, ὅσον
 καὶ τὰ δύο πρῶτα ἐν τῇ προλαβούσῃ ὑποθέσει

διότι ὁσάκις ἐπινοηθῆ ἔργον τι, τότε εἴαν ἤθελε προτεθῆ περὶ τούτου, ὅτι οὐ μόνον μένουσι δημόσια μνημεῖα αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ἀλλὰ προσέτι καὶ δημόσια πράξεις καὶ τελεταὶ ἕκαστε διατηρούμεναι διηνεκῶς εἰς μνήμην αὐτοῦ τοῦ ἔργου, εὐκατανόητος ἔσεται ἡ ἀπάτη, ὅταν τὰ μνημεῖα ἐκεῖνα δὲν ὑπάρχωσι, καὶ ὅταν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, καὶ ὅλος ὁ κόσμος βεβαιώσιν, ὅτι τοιαῦται πράξεις καὶ τοιαῦται τελεταὶ πώποτε δὲν ὑπῆρξαν. Ἰποθετέον, παραδείγματος χάριν, ὅτι ἐγὼ πλάττω τὴν ἱστορίαν ἔργου τινὸς πρὸ χιλίων ἐτῶν συμβάντης, θέλω εὖρη ἴσως τινὰς νὰ μὲ πιστεύσωσιν· ἀλλ' εἴαν ἤθελον προσθῆ, ὅτι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς σήμερον, ἕκαστος ἄνθρωπος δωδεκαετοῦς ἡλικίας, εἶχεν ἐν ἄρθρον τοῦ μικροῦ δακτύλου του συγκεκομμένον εἰς ἐνθύμησιν ταύτης τῆς πράξεως, καὶ ὅτι ἐπομένως πᾶς ἄνθρωπος ὑπάρχων ἔτι, ἔχει τρώντι ἐν ἄρθρον ὀλιγώτερον εἰς ἐκεῖνον τὸν δάκτυλον, εἴαν προέτεινον αὐτὴν τὴν θεσμοθεσίαν διὰ νὰ βεβαιώσω τὸ ἀληθές τοῦ πράγματος, ἤθελεν εἶναι εἰς ἐμέ ἠθικῶς ἀδύνατον νὰ εὖρω τινὰ νὰ πισύσῃ τῇ ἱστορίᾳ μου, διότι ὅσοι ἄνθρωποι ζῶσι τότε, ἤθελε δύνωνται νὰ ἀναιρέσωσι τὸν λόγον μου κατὰ τὴν περίστα-

7
σιν τῆς ἀποκοπῆς ἑνὸς ἄρθρου τοῦ μικροῦ δακτύλου· καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ περίσσεια ἐστὶν οὐσιῶδες μέρος τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐγὼ ἐν πρώτοις ἤνεγκον εἰς τὸ μέσον, ἤθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι τὸ ὅλον πρέπει νὰ εἶναι ψευδές.

Β'. Ἄς μεταβῶμεν εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν, ἣτις ἐστὶ τὸ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι πάντα ταῦτα τὰ τεκμήρια εὐρίσκονται εἰς τὰ περὶ Μωϋσέως καὶ Χριστοῦ λεγόμενα ἔργα, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὰ περὶ τῶν ἐθνικῶν δαιμόνων, καὶ ὅτι δὲν εὐρίσκονται ἐν μηδεμίᾳ ὁποιαδήποτε πλάνῃ.

Ὅσον περὶ Μωϋσέως, ἕκαστος ὁμολογήσει, ὅτι δὲν ἤθελε δυνηθῆ ἐκεῖνός νὰ πείσῃ ἐξήκοντα μυριάδας ἀνθρώπων, ὅτι ἤγαγεν αὐτοὺς ἐξω τῆς Αἰγύπτου διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ὅτι τοὺς ἔθρεψε τεσσαράκοντα ἔτη μέθαισι μάννα κτλ. ἂν τοῦτο δὲν ἐγένετο ἀληθῶς· διότι αἱ ἐξωτερικαὶ αἰσθήσεις ἕκαστου τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων ἤθελον ἀντεῖπῃ εἰς τοῦτο: ὅθεν ἰδοὺ πῶς τὰ δύο πρώτα τεκμήρια εἰσὶν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἤθελεν εἶναι ἐπίσης ἀδύνατον αὐτῷ, τὰ νὰ ποιήσῃ αὐτοὺς νὰ ἀποδεχθῶσιν ὡς ἀληθεῖς τὰς πέντε αὐτοῦ βίβλους, ἐν αἷς διηγεῖται ταῦτα πάντα ὡς γε-

νόμενα ὑπ' ὄψιν αὐτῶν, εἰάν ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν, καὶ παρατήρησον με ὁπόσῃν βεβαιότη-
τα ὁμιλεῖ αὐτοῖς. (Δευτερονόμιον ΙΑ. 2. 8.)

“ Καὶ γνῶσεσθε σήμερον, ὅτι οὐχὶ τὰ παιδία
ὑμῶν, ὅσοι οὐκ οἶδασιν οὐδὲ εἶδουσαν τὴν παι-
δείαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ μεγαλεῖα,
αὐτοῦ, καὶ τὴν χεῖρα τὴν κραταιάν, καὶ τὸν
βραχίονα τὸν ὑψηλόν· ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν
ἑώρακαν πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὰ μεγάλα
ἃ ἔποίησεν ἐν ὑμῖν σήμερον κ. τ. λ. „ Οὕτω
λοιπὸν πρέπει νὰ ἀπαδεχθῶμεν, ὅτι ἦν ἀδύ-
νατον, ὅτι αἱ βίβλοι αὐταί, εἰάν ἐγράφησαν
ὑπὸ Μωϋσέως πρὸς βεβαίωσιν πλάνης τινός,
ἔπεισαν ἐν ὁλόκληρον ἔθνος, μήτε ὅτι νὰ τὰ
ἀπεδέχθησαν ἄνθρωποι ζῶντες, καθ' οὓς
χρόνους λέγεται, ὅτι ἐγένοντο ταῦτα.

—“ Ἄλλ' ἴσως συνεγράφησαν αἰῶνάς τινας
μετὰ τὸν Μωϋσῆν, καὶ ἐκοινώθησαν ὡς παρ'
ἐκεῖνου. „

Εἰς τοῦτο ἀπακρίνομαι, ὅτι εἰάν τὸ πράγ-
μα εἶχεν οὕτω, δὲν ἤθελεν εἶναι δυνατὸν νὰ
γένωνται δεκταὶ ὡς τοιαῦται· ἐπειδὴ λέγε-
ται ἐκεῖ ὅτι, δι' ἐπιταγῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ
Μωϋσέως ἐκλείσθησαν αὐταὶ ἐν τῇ κιβωτῇ,
ἐνθα διεφυλάχθησαν αἰετῶτε καὶ μετ' αὐτὸν
(Δευτερον: ΙΑ, 24. 26.)· καὶ μάλιστα ἐκέ-

ληυσε να παραδώκωσιν εν αντίγραφον τούτων
 εις χείρας του βασιλέως, " "Ινα μάθη φοβεί-
 σθαι Κύριον τον Θεόν σου, και φυλάσσεσθαι
 πάσας τας εντολάς ταύτας, και τὰ δικαιώ-
 ματα ταύτα ποιείν . . . (Δευτερον: ΙΖ. 19.) .
 ενταυθα αι βίβλοι αύται αναφέρονται, ως ού-
 σαι ου μόνον η πολιτική των Ιουδαίων ιστο-
 ρία, αλλά και ως συλλογή των έγγραφων νό-
 μων αυτών, εις ους ησαν υποκείμενοι επίσης
 ος τε βασιλεύς και ο λαός· ενεκα τούτου λοι-
 πόν εις οιονδήποτε αιώνα μετά τον Μωϋσην
 και αν επλάττοντο αυτοι οι νόμοι, ην αδύ-
 νατον να πισευθῶσι, διότι δεν ηθελον ευρεθῆ
 ουτε εν τη κιβωτῶ, ουτε παρα τῶ βασιλει,
 εϋτ' αλλαχού που και οτε πρωτον ηθελον
 δημοσιευθῆ, πάντες ηθελον γινώσκη, οτι πό-
 ποτε δεν εγένετο πρότερον λόγος περι αυτών·
 πολλῶ μάλλον δεν ηθελον γένηται δεκτοι ως
 σύνοψις δογμάτων και ως επικρατῶν εντό-
 πιος νόμος, καθ' ον εκυβερνήθη διηνεκῶς τὸ
 ἔθνος. Πῶς αν εἴη δυνατὸν τὴν σήμεραν να
 επινοήση τις μιαν σειραν ψηφισμάτων του συ-
 νεδρίου της Ἀγγλίας (Parliament), και να
 απεργάσσηται αυτην δεκτην, ως μόνην βιβλον
 περιέχουσαν ὅσα δογματα εγνω τὸ ἔθνος ποτέ;
 επίσης αδύνατον ηθελεν εἶναι και ως προς τας
 του

τοῦ Μωϋσέως βίβλους τὰ νὰ γένωνται δεκταὶ καθὼς παριστάνονται, τουτέστιν ὡς πολιτικοὶ νόμοι τῶν Ἰουδαίων εἰς οἷονδ' ἕποτε μετ' αὐτὸν αἰῶνα καὶ ἂν ἐγράφοντο· καὶ οὐδεὶς ἤθελε δυνηθῆ νὰ πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Μωϋσέως ἀπεδέχοντο αὐτάς, ὡς συλλογὴν τῶν δογμάτων των, δηλαδὴ πρὸ τοῦ νὰ ἀκούσωσιν οὔτε λόγον περὶ αὐτῶν· μά- λιστα δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἀποδεχθῶσι τὰς νομιζομένας ταύτας βίβλους τοῦ Μωϋσέως ὡς τοιαύτας, ἔδει νὰ ἐπιλάθωνται παρευθὺς τῶν πρωτίτων νόμων των, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὰς ἀποδεχθῶσιν ἄλλως, διότι ὡς τοιαῦται παριστάνοντο· μίαν μόνην βρα- χεῖαν ἐρώτησιν ἔχω νὰ προβάλλω εἰς τοὺς Θε- ῖσάς· “ Ποῦ ἐστὶ βίβλος πλαστῶν νόμων παρ- ῤησιασθέντων ποτὲ εἰς ἔθνος τι, ἀφ' ὅτου ὑ- πάρχει ὁ κόσμος; ,, ἐὰν δὲν ὑπάρχη τοιαύτῃ βίβλος, πῶς τολμῶσιν οἱ Θεῖσαι νὰ λέγωσιν ἀναιδῶς, ὅτι αἱ βίβλοι τοῦ τῶν Ἰουδαίων νό- μου εἰσὶ πλασαί; καὶ τίνος ἕνεκα νὰ βεβαι- ῶσι περὶ τούτων τῶν βίβλων, ὅσα ὁμολογοῦ- σιν, ὅτι πώποτε ἐν μηδεμίᾳ ἄλλῃ περιστάσει δὲν συνέβησαν;

Ἄλλ' οὗτοι οἱ Θεῖσαι εἰσὶν ἔτι ἀλογώτεροι, διότι αἱ βίβλοι τοῦ Μωϋσέως φέρουσι μεθ' ἐ-
 αυ-

αυτῶν πλατυτάτην ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας των, ὅποیان οὐδὲν ἄλλο βιβλίον νόμου ἔχει· ἐπειδὴ οὐ μόνον περιέχουσιν αὐτοὺς τούτους τοὺς νόμους, ἀλλ' ἐκτιθέασι προσέτι καὶ λεπτομερῆ ἱστορίαν τῆς καταστάσεως καὶ κανονικῆς ἀποπληρώσεως αὐτῶν· παρ: χάριν τοῦ Φάσκα, εἰς μνήμην τῆς ὑπερφυσικῆς ὑπερασπίσεως τοῦ Θεοῦ, ὅποταν ἐθανάτωσεν ὅλα τὰ πρωτότοκα τῆς Αἰγύπτου, τῆς καθιερώσεως ὄλων τῶν πρωτοτόκων τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνθρώπων τε καὶ ζώων· τῆς διατηρήσεως τῆς ράβδου τοῦ Ἀαρὼν, ἣτις ἐβλάστησεν ἄνθη, ὄζους καὶ ἁμύγδαλα, τοῦ γέμοντος μάννα σάμνου, καὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφρα, διαμείναντος μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἐζεκίου. (2. Βασιλ: ΙΗ. δ. κτλ.) Παρεκτός τούτων τῶν μνημείων τῶν ἰδιαιτέρων συμβεβηκότων, εἶχον πρὸς τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι πανδήμους ἐορτάς, τὰς ὁποίας ἐπανηγύριζον εἰς μνήμην τῆς ἀπ' Αἰγύπτου ἀπελευθερώσεώς των, ὥσπερ τὰ κατ' ἔτος ἐξιλάσματα αὐτῶν, τὰς νομηνίας των, τὰ σάββατά των καὶ τὰς συνθήεις θυσίας των· ὥστε εἶχον κατ' ἔτος, κατὰ μῆνα, κατὰ ἐβδομάδα καὶ καθ' ἡμέραν τελετάς πρὸς ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων τούτων συμβάντων. Αἱ αὐταὶ βίβλοι μᾶς δηλοποιοῦσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελέξα-

το καὶ καθιέρωσε τοὺς Λευίτας, διὰ τὰ ὅσα
 λειτουργοὶ του, καὶ ὅτι διὰ μόνων αὐτῶν ἔδει
 νὰ πανηγυρίζονται αὐταὶ αἱ νόμιμοι τελε-
 ταί, καὶ ὅτι ἦτον θάνατος ἢ ζημία ἐκείνου,
 ὅστις ἤθελε πλησιάσῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον· ὅτι
 ὁ μέγας αὐτῶν Ιερεὺς ἐφόρει μίτραν λαμπρὰν
 καὶ μεγαλοπρεπεῖ ἑνδύματα, φέρων ὁμοῦ καὶ
 τὸ θαυμάσιον Οὐρίμ καὶ Θουμίν *) εἰς τὸ
 προσερνίδιον του· ὅτι διὰ μιᾶς μόνον λέξεως
 ἐκ τοῦ σώματος του ὤφειλεν ὁ λαὸς νὰ ἐκβῆ
 τῆς σκηνῆς, ἢ νὰ ἐμβῆ εἰς αὐτήν, ὅτι καὶ οἱ
 Λευῖται ἦσαν ὁμοίως κριταὶ τοῦ λαοῦ καὶ εἰς
 αὐτὰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις.

Οὕτω λοιπὸν εἰς ὅποιονδήποτε ἄλλον αἰῶ-
 να μετὰ τὸν τοῦ Μωϋσέως, ἂν ἠδύνατό τις,
 νὰ πλάσῃ τὰς βίβλους ταύτας, ἦτον ἀνέφι-
 χτον τὸ νὰ ἀπεργάσῃται αὐτὰς πειθευτέας,
 εἰμὴ ἂν εἰ εὔρεται τῶν πλασμάτων ἤθελον
 δυνηθῆν νὰ πείσωσιν ὅλον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος,
 ἀπέναντι τῆς πληροφορίας, ἣν εἶχον περί τοῦ
 ἐναντίου, ὅτι παρέλαβον αὐτὰς πολὺ πρότε-
 ρον παρὰ τῶν πατέρων των, ὅτι ἐδιδάχθησαν
 αὐτὰ κατὰ τὴν παιδικὴν των ἡλικίαν, καὶ
 τὰ

*) Ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις Οὐρίμ σημαίνει φῶς, καὶ
 τὸ Θουμίν ἐντέλειαν.

τὰ ἐδίδαξαν τὰ ἴδια τέκνα των, ὅτι καὶ αὐτοὶ περιετμήθησαν καὶ τὰ τέκνα των περιέτεμον, καὶ διετήρησαν ἀπαράλλακτως ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν θυσιῶν καὶ τελετῶν, καὶ δὲν ἔφαγον πώποτε χοίρειον κρέας, μήτ' ἄλλα ἀπηγορευμένα κρέατα, ὅτι εἶχον μίαν μεγαλοπρεπῆ σκηπὴν μεθ' ἑνὸς κανονικοῦ τάγματος Ἱερέων, διὰ τὸ νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν αὐτῇ, οἵτινες ἦσαν διωρισμένοι εἰς μίαν ἰδιαιτέραν φυλὴν, καὶ εἶχον ἀρχηγόν των ἕνα μέγαν Ἱερέα, οὔτινος μόνον ὁ θάνατος ἠδύνατο νὰ ἐλευθερώσῃ ὅσους ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, καὶ ὅτι οἱ Ἱερεῖς ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ συνήθεις αὐτῶν κριταὶ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πολιτικὰς των ὑποθέσεις κτλ. Ἀλλ' ὅμως ἠθέλεν εἶναι βεβαίως ἀδύνατον, εἰ μὴ οὐδὲν τούτων ἐπράττετο, καὶ ἐπομένως ἠθέλεν εἶναι ἀνέφικτον τὸ νὰ κοινοποιηθῶσιν ὡς ἀληθὴ βιβλία, ἅπερ ἐβεβαίουν, ὅτι ἦσαν ἐν χρήσει ἐκεῖνα τὰ πράγματα, καὶ ὅτι ἀκολούθως κατ' αὐτὴν τὴν χρῆσιν, ἔδει νὰ γίνωνται δεκτὰ τὰ βιβλία. Ἴδου λοιπὸν τὰ δύο τελευταῖα τεκμήρια.

“ Ἀλλ' ἵνα φέρω εἰς τὸ ἄκρον τὴν ὑπόθεσιν, τὰ πράγματα ταῦτα ἦτον δυνατόν νὰ ἐπράχθησαν ἐκ τῆς νὰ πλασθῶσιν αἱ βιβλοὶ

τοῦ Μωϋσέως, ὡς λέγεται, καὶ δὲν ἤθελον ἄλλως ἀπατήσῃ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, εἰ μὴ πείθοντες αὐτούς, ὅτι τὰ πράγματα ἐκεῖνα ἦσαν ἐν χρήσει πρὸς ἀνάμνησιν δεινῆς ἢ δεινῆς συμβάντος τότε ἐπινοηθέντος.

Ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, εἰ καὶ φαντασιώδει εὐση, τὴν αὐτὴν ἀμνηστῆσαν εὐρίσκωμεν ὡς καὶ πρότερον: διότι δίδωσιν ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι προηγουμένως οἱ Ἰουδαῖοι διετήρουν τὰς τελετὰς ταύτας πρὸς ἀνάμνησιν μηδενὸς πράγματος, ἢ τὰς διετήρουν μὴ εἰδότες τίνος ἕνεκα: ἐν ᾧ αἱ τελεταὶ αὐταὶ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν ἐμφαινοῦσι προδηλότατα τὴν ἀρχὴν τῶν τῶ φάσκα, παρ: χάριν, διαταχθέν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι διέσωσεν ὁ Θεὸς τὰ τέκνα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅταν ἐθανάτωσε τὰ πρωτότοκα τῆς Αἰγύπτου, κτλ.

Ἄς ἀποδεχθῶμεν ὁμῶς, (ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον τῆς πιθανότητος καὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων) τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐγίνωσκον τίνος ἕνεκα ἐφύλαττον τὰς διαταγὰς ταύτας: πῶς ἦτον δυνατόν νὰ πείσῃ τις αὐτούς, ὅτι τὰ ἐφύλαττον εἰς ἀνάμνησιν πράγματος, περὶ οὗ οὐδέποτε ἤκουσαν πρότερον; ὑποθετέον π: χ: ὅτι πλάττω σήμερον μυθώδη τι-

νὰ

νὰ ἰσορίαν περιέχουσαν διήγησιν παραδόξων
 πραγμάτων πρὸ πολλοῦ συμβάντων· καὶ ὅτι
 διὰ νὰ βεβαιώσω ταῦτα τὰ πράγματα, ἔρ-
 γον ποιῶμαι νὰ πείσω ὅλους τοὺς Χριστιανούς
 ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνων τῶν παραδόξων
 πραγμάτων ἕως τῆς σήμερον, ἠγίασαν ἐκεῖ-
 νοι κανονικῶς τὴν πρώτην τῆς ἑβδομάδος ἡ-
 μέραν, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος ἀν-
 θρώπου, οἷον ἐνὸς Καίσαρος, ἢ ἐνὸς προ-
 φήτου· ὅτι ἐβαπτίσθησαν ἅπαντες ἐπ' ὄνομα-
 τι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὠμνυον εἰς ὄνομα ἐκείνου,
 καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ὅπερ ἤθελον ἐπι-
 νοήσῃ ἐγὼ, καὶ ὅτι ἐπομένως ἐκεῖνοι δὲν εἶ-
 δον πώποτε πρότερον ἐν τοῖς δικαστηρίοις αὐ-
 τῶν ἄλλο βιβλίον, εἰμὴ τοῦτο αὐτό, ἐξαι-
 ρουμένου παντὸς ἄλλου, καὶ ὅτι αὐτὸ περιέ-
 χει εἰσέτι τοὺς τε ἐκκλησιαστικούς καὶ πολι-
 τικούς αὐτῶν νόμους, καθὰ ἐγνώρισαν αὐτὸ
 ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου τοῦ Καίσαρος, ἢ ἐκεῖ-
 νου τοῦ προφήτου--- Ἐρωτῶ τανῦν ἕκαστον Θε-
 ῖσθην, ἂν νομίζῃ πῶς ἐστὶ δυνατόν νὰ δώκῃ τις
 εἰς τοιοῦτον βιβλίον ὑπόληψιν τοῦ Ευαγγελίου
 τῶν Χριστιανῶν, ἢ μᾶλλον ἂν δὲν ἤθελεν ἀ-
 πορρίφθῃ. Ὁ αὐτὸς λόγος ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς
 τὰς βίβλους τοῦ Μωϋσέως, καὶ ὡς πρὸς πᾶν
 ἄλλο βιβλίον, περιέχον πράξεις δεικνυμέ-

νας

νας διὰ τῶν τεσσάρων εἰρημένων τεκμηρίων·
διότι τὰ τεκμήρια αὐτὰ εἰσὶ τὸ προφυλακ-
τικὸν μέσον, ὅπερ κωλύει τὸ νὰ ἀπατηθῇ τὸ
ἀνθρώπινον γένος διὰ ψευδοῦς τινος πράξεως,
εἴτε καθ' ὄν καιρὸν λέγεται, ὅτι συνέβη ἡ πρά-
ξις, εἴτε κατὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἀποτελέσω τὸν συλλογισμόν
μου προφανέστερον, ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ διη-
γηθῶ πρᾶγμα τι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, αἶον τὸ
Στόνεχέγκε, ὅπερ κεῖται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ
Σαλισβουρύ· πάντες σχεδὸν τὸ εἶδον, ἢ
ἤκουσαν περὶ αὐτοῦ· οὐδεὶς ὅμως οἶδεν οὔτε
ὑπὸ τίνος, οὔτε τίνος ἔνεκα, ἀλλ' οὐδὲ πῶς
ἠγέρθη τοῦτο τὸ μνημεῖον.

Ἵποθετέον, ὅτι νὰ γράψω αὔριον ἐν βιβλί-
ον, ἐν ᾧ νὰ εἶπω, ὅτι αἱ πελώριοι αὐταί πέ-
τραι συνηθροίσθησαν ποτὲ ὑπὸ τίνος Καίσα-
ρος, ἢ ὑπὸ τίνος ἄλλου δαίμονος πρὸς ἀνά-
μνησιν τῆς δεῖνα ἢ δεῖναι τῶν πράξεων των·
ἂν πρὸς τούτοις λέξω, ὅτι τοῦτο τὸ βιβλίον
ἐγράφη καθ' ὄν καιρὸν συνέβησαν αὐταὶ αἱ
πράξεις ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, ὅσοι τὰς ἔπρα-
ξαν, ἢ ὑπ' αὐτόπτων μαρτύρων· ὅτι αἰείπο-
τε ἐγένετο δεκτὸν ὡς ἀληθές, καὶ οἱ ἀξιοπι-
στότεροι συγγραφεῖς ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ γενεᾶς
εἰς γενεάν, ἠνεγκον εἰς μαρτυρίαν αὐτὸ τὸ
βι-

βιβλίον ὅτι ἦν γνωστὸν ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὅτι διὰ ψηφίσματος τοῦ συνεδρίου τῆς Ἀγγλίας διετάχθη νὰ διδάσκηται εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, καὶ ἐπομένως, ὅτι τὸ διδάσκωμεν, ὡσπερ τὸ ἐδιδάχθημεν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ παῖδες ὄντες· ἐρωτῶ λοιπὸν ἕκαστον θεῖσῃν, τοιοῦτόν τι βιβλίον ἐνδέχεται ἄρα νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ; ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ἐγὼ, καὶ ὅστις ἄλλος θελήσῃ νὰ ποιήσῃ αὐτὸ, νομιζόμενον ὡς τοιοῦτον, ἀντὶ τοῦ νὰ πισεύσωσιν εἰς ἡμᾶς, δὲν ἠθέλωμεν ἐμβληθῆ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν μωρῶν.

Ἄς παραβάλωμεν λοιπὸν τὴν ἀμορφοῦν ταύτην κατασκευὴν, ἢν' οὕτως εἶπω, ἦτοι τὸ Στονεχέγκε μετὰ τῶν δώδεκα λίθων τῶν τεθέντων ἐν Γαλγάλοις (Ἰησ: Ναυῆ Δ. 6.). Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅτι ἡ αἰτία, δι' ἣν ἠγέρθη τὸ μνημεῖον τοῦτο, ἔστιν αὕτη· “ Ὅταν ἐρωτῶσιν ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν λέγοντες, τί εἰσιν οἱ λίθοι οὗτοι; ἀναγγείλατε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, ὅτι ἐπὶ ξηρᾷ διέβη Ἰσραὴλ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον. (Ἰησ: Ναυῆ . Δ. 20. 22.) καὶ τὸ πρᾶγμα εἰς μνήμην τοῦ ὁποίου ἔστησαν ἐκείνους τοὺς λίθους, (ἢ διάβασις τοῦ Ἰορδάνου) ἦν τοιοῦτον, ὡς δὲν ἦν δυνατὸν νὰ ἀπατήσῃ τὸν λαόν,

καθ'

καθ' ὃν καιρὸν λέγεται ὅτι συνέβη ἡ διάβασις αὕτη δὲν ἦτον ἤττον τερασία τῆς διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διαβάσεως· καὶ ἐπειδὴ εἶχε προαγγελθῆ αὕτη, καὶ ἐπειδὴ ἐγένοντο περὶ τούτου προπαρασκευαί, καὶ ἄλλαι ἐπίσημοι περιστάσεις τῆς ἀπεργασίας αὐτῆς τῆς διαβάσεως, ἔδει ὡς δοκεῖν ἂ μὴ παράσχη αὕτη πολλὴν λαβὴν εἰς τὰς ἐλλεινάς πλεκτάνας καὶ εἰς τὰ σοφίσματα τῶν ἀπίστων.

Ἄς ἐπακολουθήσωμεν τῷ συλλογισμῷ μας καὶ ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ τοῦ Ἰορδάνου αὐτῆς διάβασις πῶποτε δὲν ὑπῆρξε, καὶ ὅτι αἱ πέτραι ἐκεῖναι ἀνηγέρθησαν ἐν Γαλγάλοις ἐξ αἰτίας ἀγνώστου τινὸς συμβάντος, καὶ ὅτι ἐφεξῆς πανοῦργός τις καὶ ἐπιτήδειος ἄνθρωπος ἐπενόησε τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐπιπλάσθου τούτου συμβάντος, καὶ ἤνεγκεν εἰς μαρτυρίαν τὸν σωρὸν ἐκεῖνον τῶν λίθων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῆς βίβλου· ἅπαντες δὲν ἤθελον τῷ εἰπῆ· “ Γνωρίζομεν κάλλιστα τοῦτον τὸν σωρὸν τῶν λίθων, ἀλλὰ πῶποτε δὲν ἠκούσαμεν πρότερον, ὅτι ἀνηγέρθη ἐπὶ ταύτη τῇ αἰτίᾳ, οὐτ' ἠκούσαμεν λόγον περὶ τῆς

τῆς βίβλου ταύτης τοῦ Ἰησοῦ· ποῦ λοιπὸν διέμεινε κεκρυμμένη αὐτὴ ἐν ὄλω τούτῳ τῷ χρόνῳ; ποῦ καὶ πῶς σὺ μετὰ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον ἐπέτυχες, ὥστε νὰ τὸ εὔρησ; ἐκτὸς τούτου, ἡ βίβλος αὕτη λέγει ἡμῖν ῥητῶς, ὅτι ὀφείλομεν νὰ διηγώμεθα εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν ἀφ' ἡλικίας εἰς ἡλικίαν τὴν τοῦ Ἰορδάνου ταύτην διάβασιν, καὶ ἔνεκα τούτου νὰ ἐρμηνεύωμεν εἰς αὐτὰ, τὶ ἐδήλου τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο μνημεῖον· ἀλλ' ἡμεῖς πῶποτε δὲν ἤκούσαμεν λόγον, ὅτε ἡμεῖν παιδία, καὶ δὲν ἐδιδάξαμεν περὶ τούτου τὰ τέκνα μας, καὶ ἤθελεν εἶναι διόλου ἀπίθανον τὸ νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιλάθωνται τῆς πανδήμου ταύτης διαταγῆς, ἐν ὅσῳ καιρῷ ὑπῆρξε τοσοῦτον ἐπίσημος σωρὸς λίθων ἐσημένος ἐπίτηδες πρὸς διατήρησιν τῆς μνήμης τοῦ συμβάντος ἐκείνου.

Ἄν λοιπὸν, διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους, δὲν ἤθελε δυνηθῆ τις νὰ μᾶς ἀπατήσῃ περὶ τοῦ Στόνεχέγκε, τῆς πεδιάδος τοῦ Σαλισβουρῦ, πολλῶ ἔλαττον ἤθελε δυνηθῆ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ περὶ τοῦ ἐν Γαγγάλοις μνημείου· ἂν δὲ ὀπόταν ἀγνοῶμεν τὴν ἀληθῆ ἀρχὴν ἀμόρφου τινός καὶ κατηδαφισμένου μνημείου, δὲν δύναται τις νὰ ποιήσῃ νὰ ἀποδεχθῶμεν
ψευ-

ψευδῆ τινὰ αἰτίαν περὶ αὐτοῦ· πολλῶ ἔλαττον ἤθελον δυνηθῆναι ποιήσωσιν εἰς ἡμᾶς ναπισεύσωμεν ψευδῆ τινὰ ἀρχὴν περὶ πράξεων καὶ τελετῶν, τὰς ὁποίας πάνηγουρίζομεν εἰς μνήμην πράγματος τινὸς γνωστοῦ ἡμῖν ἀληθῶς· να ἐμποιήσωσιν ἡμῖν λήθην πράγματος τινὸς, περὶ τοῦ ὁποίου διεμνημονεύσαμεν ἀκριβῶς, καὶ να μᾶς πείσωσιν, ὅτι διηνεκῶς διετηρήσαμεν τὰς δεῖνα ἢ δεῖνα θεσμοθεσίας ὡς πρὸς τι πρᾶγμα, περὶ οὗ οὐδέποτε ἠκούσαμεν πρότερον, τουτέστιν ὅτι ἐγινώσκομεν πρᾶγμά τι πρὸ τοῦ να τὸ μάθωμεν; καὶ ἐὰν ὑπολαμβάνωμεν ἀδύνατον τὸ να ἀπατηθῶμεν δι' ὁποιασδήποτε δολιότητος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρᾶγματα, τὰ μὴ ἔχοντα τὰ τέσσαρα προῤῥηθέντα τεκμήρια, πόσω μᾶλλον πρέπει να εἶναι ἀδύνατον τὸ να ποιήσωσιν να ἀποδεχθῶμεν μίαν πλάνην, ἐν ᾗ εὐρίσκονται συνάμα καὶ τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα τεκμήρια.

Τὰ τέσσαρα ταῦτα τεκμήρια εὐρίσκονται ὁμοῦ εἰς ὅσα ἔργα ἀναφέρονται περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡσαύτως καὶ εἰς ὅσα ἀναφέρονται περὶ Μωϋσέως. Ὁ αὐτὸς λόγος, ὃν ἤδη ἐχρησάμεθα, ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, δύναται να προσαρμοσθῆ καὶ εἰς τὴν Νέαν. Τὰ
θαύ-

θαύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τὰ τοῦ Μωϋσέως ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε αἱ ἐξωτερικαὶ τῶν ἀνθρώπων αἰσθήσεις ἠδύναντο νὰ κρίνωσι περὶ αὐτῶν, καὶ ἐγένοντο δημοσία ἐπι παρουσία ἐκείνων, πρὸς οὓς ἀπέβλεπον, καὶ περὶ ὧν διαλαμβάνει ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιεχομένη ἱστορία, ἐνθα λέγει, ὅτι ἅπαξ μὲν τρεῖς, (Πράξ: Β. 41.) ἄλλοτε δὲ πέντε χιλιάδες ψυχὰι ἐπεσφράφησαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἰδόντες τὸ πρᾶγμα νὰ γίνηται, ἐν ᾧ ἦν ἀδύνατον τὸ νὰ ἀπατηθῶσιν. ἰδοὺ λοιπὸν τὰ δύο πρῶτα τεκμήρια.

Τὰ δὲ δύο τελευταῖα, τὸ βάπτισμα δηλὸς καὶ ἡ εὐχαριστία διετάχθησαν εἰς μνήμην πραγμάτων ἀναμφιβόλων, καθ' ὃν καιρὸν μάλιστα λέγεται, ὅτι συνέβησαν τὰ πράγματα ταῦτα, καὶ οὐχὶ κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, καὶ διετηρήθησαν ἐντελῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἕως τῆς σήμερον. αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μόνος προσέταξε τοὺς Ἀποστόλους τοῦ κτλ. νὰ διδάξωσι τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ νὰ μεταδῶσι τὰ ἱερά μυστήριά του, καὶ νὰ διοικῶσι τὴν Ἐκκλησίαν του, “ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ,, ἄρα ἡ σύστασις τῶν λειτουργῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐστὶ πρᾶγμα τοσοῦτον πρόδηλον παρ' ἡμῖν, ὅ-

σον ἦν ἡ τῆς φυλῆς τοῦ Ἀεὺῖ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἰσορεῖται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, εἴαν ἡ διήγησις αὕτη ὑπῆρξε πλάσμα μεταγενεστέρου τινὸς αἰῶνος, δὲν ἤθελεν εὐρεθῆ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοιοῦτον τάγμα λειτουργῶν τοῦθ' ὅπερ ἤθελε ψεύσῃ ὅλην τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἀλήθεια τῶν εἰς Χριστὸν ἀναφερομένων πράξεων, ἐπειδὴ δὲν ἀποδεικνύεται ἄλλως, εἰμὴ διότι καθ' ὃν καιρὸν θέλουσιν οἱ Θεῖσαι νὰ ὑποθέσωσιν ὅτι ἐπενοήθη τὸ Εὐαγγέλιον, οὐχὶ μόνον ὑπῆρχον πάγκοινα μυστήρια, ἀλλὰ καὶ πάγκοινον τάγμα Ἱερέων συνεσημένων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ μεταδίδωσιν, ὅπερ κατὰ τὴν τῶν Θεῖσων ὑπόθεσιν δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ὑπάρχη, πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν, ὅτι εἶναι ἐπίσης ἀδύνατον, τὸ ὅτι ἐδυνήθη τις νὰ ποιήσῃ νὰ δεχθῶσιν ἐν Εὐαγγελίον, ὅπερ ἤθελεν εἶναι ἐπίπλαστον· ὡσαύτως λοιπὸν ἦν ἀδύνατον τὸ νὰ ἀπατήσωσι τὰ ἀνθρώπινον γένος περὶ τῶν πράξεων ἐκείνων, ἐπινοοῦντες αὐτοὺς κατ' αἰῶνας μεταγενεστέρους τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν λέγεται, ὅτι συνέβησαν.

Ἄπαντα τὰ περὶ τῶν ἐθνικῶν Θεῶν ἀναφερόμενα ἔργα, δὲν ἔχουσι τιὰ τῶν τεσσάρων

ρων τούτων δειγμάτων, ἅπερ καθισᾶσι τὴν
 βεβαιότητα τῶν ἔργων ἐκείνων· κἀνεὶς ἐθνι-
 κὸς προφήτης δὲν λέγει εἰς τὸ βιβλίον του, (5᾽
 κτλ.) μήτε διίσχυρίσθη πώποτε, ὅτι ἐποίησε
 θαύματα· καὶ ἂν ἀποδίδωνται εἰς αὐτὸν,
 νομίζονται καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ὀπισθοῖς του,
 ὡς γελοιώδη ἀγιόγραφα, καὶ ὡς τοιαῦτα ἀ-
 ποβάλλονται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ φιλοσόφων
 τῶν, καὶ οὐδὲν τῶν πρώτων δύο τεκμηρίων
 ἔχουσι· διότι ἢ περὶ οὐρανίων πραγματεία
 τινῶν καὶ αἰ νυκτεριναὶ ἀπὸ τόπου εἰς ἄλλον
 τόπον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰς οὐρανὸν ὁδοιπορίαί
 τυχὸν δὲν ἐγένοντο ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων,
 καὶ τῶντι τοιαῦται ὁδοιπορίαὶ κατὰ φυσικὸν
 λόγον ἦσαν ἀνεπίδεκτοι μαρτυρίας ἀνθρώπου.
 Ὅσον δὲ περὶ τῶν δύο τελευταίων τεκμηρί-
 ων, οὔτε φαίνεται, οὔτε διίσχυρίζονται πῶς
 τὰ ἔχουσι.

Τοσαῦτα παρ' ὀλίγον δύναται τις νὰ εἰπῇ
 καὶ περὶ τῶν ἱστοριῶν τῶν ἐθνικῶν Θεῶν. Πε-
 ρὶ τοῦ Ἑρμοῦ δηλαδή, ὅστις κλέπτει ποίμνια,
 περὶ τοῦ Διὸς, ὅστις σχηματίζεται εἰς Ταῦρον
 κτλ. ἐῷ λέγειν περὶ τῆς ἀτοπίας τοιούτων αἰ-
 σχρῶν καὶ ἀσχημῶν συμβεβηκότων· τού-
 του ἕνεκα εὐρίσκομεν, ὅτι αἱ μᾶλλον πεπαι-
 δευμένοι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν τὰ ἐλογίζοντο
 καὶ

καὶ οὗτοι ὡς μύθους περιέχοντας μουσικὴν τι-
να ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν συγγρα-
φῶν τῶν προύθυμήθησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι·
κατ' ἀλήθειαν οἱ Θεοὶ ἐκεῖνοι εἶχον τοὺς ἱερεῖς
τῶν, τὰς ἐορτάς τῶν, τοὺς ἀγῶνάς τῶν καὶ
ἄλλας δημοσίους τελετάς· ἀλλὰ πάντα ταῦ-
τα δὲν ἔχουσι τὸ τέταρτον τεκμήριον, ὅπερ
ἔστιν, ὅτι ἤρξαντο καθ' ὃν καιρὸν λέγεται ὅτι
συνέβησαν τὰ ἅπερ ἀναμιμνήσκουσιν ἔργα·
ὅθεν ταῦτα τὰ ἔργα δὲν δύνανται νὰ προφυ-
λάξωσι τὸ ἀνθρώπινον γένος τῆς ἀπάτης κα-
τὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας, διότι δὲν παρέχουσιν
εἴκοθεν οὐδένα τρόπον, τοῦ νὰ ἀνακαλύψῃ
τις τὸ ψεῦδος αὐτῶν, καθ' ἣν ἐπλάσθησαν ἐ-
ποχὴν. Τὰ Διονύσια παρ: χάρ: καὶ ἄλλαι ἐ-
θνικαὶ ἐορταὶ συνεστάθησαν πολὺ ὕστερον μετὰ
τὰ συμβεβηκότα, εἰς ἃ ἀναφέρονται· καὶ οἱ
ἱερεῖς τῆς Ἥρας, τοῦ Ἄρεως κτλ. δὲν συνε-
στάθησαν ὑπὸ τῶν φαντασιωδῶν τούτων θεο-
τήτων, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων τινῶν ἀνθρώπων κα-
τὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, καὶ ἀκο-
λούθως ἢ σύσασις αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἀ-
ποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν παραδόξων ἀνδρα-
γαθημάτων ἐκείνων τῶν Θεῶν, οὓς ὑπηρέτουν.

Διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ ὅπερ εἵπομεν, δυ-
νάμεθα νὰ προσκαλεσώμεθα ὅλους τοὺς Θεῖ-

ςὰς τῆς οἰκουμένης, νὰ φέρωσιν εἰς μαρτυ-
 ρίαν πρᾶξιν τινα μυθώδη, ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ
 τὰ ἡμέτερα τεκμήρια· τοῦτό ἐστιν ἀδύνα-
 τον. Αἱ ἱστορίαι τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Δια-
 θήκης πώποτε δὲν ἤθελον γένηται δεκταί, ἐ-
 ἂν δὲν ἦσαν ἀληθεῖς, διότι τὸ τάγμα τῶν Ἱ-
 ερέων τοῦ Λευὶ καὶ τοῦ Χρισοῦ, ἢ τήρησις τοῦ
 σαββάτου, τοῦ Φάσκα καὶ τῆς Περιτομῆς,
 καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος, καὶ τῆς
 Εὐχαριστίας κτλ. ἐμφαίνονται ἐν ἐκείναις ταῖς
 ἱστορίαις, ὡς καταγόμενα ἀδιαλείπτως ἀπὸ
 τοῦ καιροῦ τῆς ἰδίας ἐκάστου αὐτῶν συζάσε-
 ως. Καὶ ἤθελεν εἶναι ἐπίσης ἀδύνατον νὰ πεί-
 σῃ τις τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοὺς μεταγενε-
 στέρους χρόνους, ὅτι περιετέμνοντο ἢ ἐβαπτί-
 ζοντο, ὅτι ἐπανηγύριζον τὸ Φάσκα, ἐτήρουν
 τὰ σάββατα καὶ μετελάμβανον τῶν μυστη-
 ρίων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τάγματος τινὸς Ἱερέ-
 ων, ἂν μηδὲν τούτων ἔπραττον, ὅσον ἤθε-
 λεν εἶναι ἀδύνατον καθ' ὃν καιρὸν ὑπῆρξαν
 τὰ συμβεβηκότα, νὰ ἐμποιήσῃ εἰς αὐτοὺς
 νὰ πιστεύσωσιν ἄνευ τινὸς πραγματικῆς βά-
 σεως, ὅτι διέβησαν θαλάσσης ἐπὶ ξηρᾶς, καὶ
 εἶδον νεκροὺς ἀνισταμένους· ἀλλὰ χωρὶς τοι-
 αύτης πεποιθήσεως, ἦτον ἀδύνατον νὰ γένη-
 ται δεκτὸς ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, ἢ τὸ Εὐαγ-
 γέ-

γέλιον τοῦ Χριστοῦ · καὶ ἐπειδὴ ἔχομεν ἀπέ-
δειξιν τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων, ἅπερ ἀνα-
φέρονται εἰς τε τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἄλλο βιβλίον,
τὴν ἀδιάλειπτον διατήρησιν τῶν δημοσίων
αὐτῶν τελετῶν, ἐπάμεγόν ἐστιν, ὅτι ἡ βεβαι-
ότης αὐτῶν ἐπισηρίζεται εἰς τὴν Ἐ ν τ ε λ ῆ
Π ε π ο ἰ ῖ θ η σ ι ν Τ ῶ ν Α ἰ σ θ ῆ σ ε ω ν
Τ ο ῦ Ἀ ν θ ρ ω π ῖ ν ο υ Γ έ ν ο υ ς .

Δὲν λέγω, ὅτι πᾶν ὅ,τι δὲν ἔχει τὰ τέσ-
σαρα ταῦτα τεκμήρια, ἐστὶ ψευδές, ἀλλ'
ὅ,τι πᾶν ὅ,τι ἔχει καὶ τὰ τέσσαρα, πρέπει νὰ
εἶναι ἀληθές .

Δὲν δύναμαι νὰ ἀμφιβάλλω, ὅτι ὑπῆρξε
ποτὲ εἰς Ἰούλιος Καῖσαρ, ὅτι ἐνίκησεν εἰς τὰ
Φάρσαλα, ὅτι ἐδολοφονήθη ἐν μέσῳ τῆς Γε-
ρυσίας, καὶ τοι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία τελε-
τὴ δημοσία πρὸς διατήρησιν τῶν πράξεων,
καὶ τῆς δολοφονίας αὐτοῦ · ἀλλὰ τοῦτο δει-
κνύει, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Χρι-
στοῦ ἀφίκοιτο πρὸς ἡμᾶς μετὰ πλείονος βε-
βαιότητος, ἢ περ πᾶν ἄλλο τι ἔργον · καὶ ὁ-
μως οἱ Θεῖσαιμάς, οἵτινες ἠθέλον λογίσωνται
ὡς ἀθεράπευτον μωρίαν, τὸ νὰ τολμήσῃ τις
νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι ὑπῆρξεν εἰς Καῖσαρ, λογίζον-
ται ἑαυτοὺς ὡς μόνους ἐχέφρονας καὶ θαύ-
νοας, διότι καταγελάσους ποιοῦσι τὰς ἰσορί-

ας τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Χριστοῦ, καίτοι φερούσας μεθ' ἐκυτῶν ἄπταισα τεκμήρια, ἅτινα δὲν ἔχει ἢ τοῦ Καίσαρος ἱστορία.

Ἐκτὸς τούτου ἡ φύσις τοῦ προκειμένου δύναται οἰκοθεν νὰ προαγάγη ἡμᾶς εἰς ἐξέτασιν ἀκριβεστέραν περὶ τοῦ ἐνθός, ἢ περὶ τοῦ ἄλλου πράγματος· διότι τίς ἀνάγκη εἰς ἐμέ, ἢ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ εἰς Καίσαρ, ὅτι ἐνίκησεν, ἢ οὐ εἰς Φάρσαλα, καὶ ὅτι ἐφρονεύθη ἐν μέσῳ τῆς Γερουσίας, ἐν ᾧ συμφέρει εἰς τὴν αἰωνίαν ἡμῶν εὐδαιμονίαν τὸ νὰ ᾧσιν ἀληθῆ τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς σημειούμενα ἔργα; ὅθεν χρεῖα ἐστὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ ἐξετασθῶσιν ἀκριβεστέρον, ὁπόταν πρόκειται περὶ τοῦ νὰ τὰ παραδεχθῶμεν.

Ὅπόσον λοιπὸν ἄτοπον ἐστὶν, ἀπορρίπτοντες τοσοῦτον ἀξιόλογα, τοσοῦτον ὁμολογούμενα, καὶ τοσοῦτον καλῶς μεμαρτυρημένα ἔργα, νὰ λογιζώμεθα ἐνταυτῷ ἄκραν ἀτοπίαν καὶ παραφροσύνην, τὸ νὰ ἀρνώμεθα ἄλλα, ἅπερ δὲν ἔχουσιν οὐδέ τὸ πολλοσημόριον τῆς βεβαιότητος ἐκείνων, καὶ ἅτινα κατὰ σύγκρισιν ἦσαν πάνυ ὀλίγον ζητούμενα, καὶ οὐδαμῶς ἀναγκαῖα.

B : Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τοῦ

Χριστιανισμοῦ.

Εἰς τὰ προλαβόντα τέσσαρα τεκμήρια , ἀ-
τινα εἰσὶ κοινὰ εἰς τὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ
Χριστοῦ ἔργα, προσίθημι τανῶν καὶ ἄλλα τέσ-
σαρα , ἐξ ὧν τὰ τρία τελευταῖα, οὔτε ἦν, οὔ-
τε ἔστι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ἄλλην τι-
νὰ ἰσορίαν , καὶν ἀληθῆς εἶη , πλὴν τῆς τοῦ
Χριστοῦ .

έ . Τοῦτο γενήσεται προφανές, εἴαν τις θεω-
ρήσῃ , ὅτι τὸ βιβλίον , ὅπερ ἀναφέρει τὰ ἔρ-
γα , περιέχει ὡσαύτως καὶ τοὺς νόμους τοῦ
λαοῦ , εἰς ὃν ἀνήκουσιν .

ς' . Ὅτι ὁ Χριστὸς προεμνηύθη διὰ μακρᾶς
συνεχείας προφητειῶν , εἰς τὴν ἐποχὴν μά-
λιστα , καθ' ἣν ἐγεννήθη .

ζ' . Ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἀπωτάτω αἰώνων
προεσημάνθη διὰ τε προσωπικῶν καὶ περιστα-
τικῶν χαρακτήρων , καὶ τέλος

ή . Ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰσι
τοιαῦτα , ὥστε ἦν ἀδύνατον νὰ πιστεύσωσιν
εἰς αὐτὰ , εἴτε ὅσοι τὰ διηγήθησαν , εἴτε ὅσοι
τὰ ἤκουσαν , ἂν ἦσαν ψευδῆ, εἰμὴ εἴαν ὑπο-
θέσωμεν κοινὴν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων ὅλου

τοῦ

τοῦ ἀνθρώπινου γένους .

Τὸ πέμπτον τεκμήριον, ὅπερ ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀναγκαίας συνεπείας τοῦ λόγου ἐξητάσθη ἐν τῇ πρώτῃ πραγματείᾳ, ἐστὶν ἀνώφελές ἐν αὐτῇ νὰ ἐπιμείνωμεν περὶ τούτου, καθίσησιν ἀδύνατον τὸ νὰ ἀπεργάσητε δι' ὁποιοῦδήποτε τρόπου ἀποδεκτέον τοιοῦτον βιβλίον εἰς οὐδὲν ἔθνος. Ἰποθετέον παρ' χάρι' ὅτι πλάττω βίβλον τινὰ νόμων ἕνεκα τῆς μεγάλης Βρετανίας, καὶ τὴν δημοσιεύω κατὰ τὴν πρώτην συνέλευσιν τοῦ συνεδρίου· ἄρα γε δύναμαι ποτέ νὰ ἐλπίσω νὰ πείσω τοὺς κριτὰς καὶ τοὺς δικανικούς· καὶ ὅλον τὸ ἔθνος, ὅτι αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς βίβλος τῶν νόμων των, καθ' ἣν ὅλαι αἱ δίκαι των διητήθησαν εἰς τὰ δημόσια δικαστήρια πρὸ τοσούτων αἰώνων; ἀλλὰ προτοῦ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐμποιήσω εἰς αὐτοὺς νὰ πισεύσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν βίβλον, πρέπει νὰ ἐπιλάβωνται πρότερον ὀλοτελῶς τῶν καθεσώτων νόμων των, τοὺς ὁποίους μετὰ τοσούτου μόχθου ἐνέβαλον εἰς τὴν μνήμην των, οὓς ἐξωκοιώθησαν, καὶ καθεκάστην ἤνεγκαν εἰς μαρτυρίαν ἐν ταῖς δικολογίαις των, καὶ ἔπειτα νὰ πισεύσωσιν, ὅτι ἡ νέα αὕτη βίβλος, τὴν ὁποίαν πώποτε πρότερον δὲν εἶδον, ἐστὶν ἐκείνη ἡ παλαιὰ νομικὴ βίβλος, κατὰ τὴν
ὁποί-

ὁποῖαν διεφίλονεικήθησαν ὅλαι αἱ δίκαι τῶν ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τοῦ Οὐεσμινσέρ, καὶ τὴν ὁποῖαν ἀνετύπωσαν πολλάκις, καὶ φυλάττονται τὰ πρωτότυπα αὐτῆς ἐπιμελέστατα εἰς τὸν πύργον τῆς Λόνδρας.

Τὸ τεκμήριον τοῦτο ἐφαρμόζεται ἄριστα εἰς τὰ τοῦ Μωϋσέως βιβλία, περιέχοντα οὐ μόνον τὴν τῶν Ἰουδαίων ἱστορίαν, ἀλλὰ προσέτι ὅλους τοὺς πολιτικούς καὶ Ἐκκλησιαστικούς αὐτῶν νόμους· ἂν διὰ τὰς ταχείας προόδους, ἃς ἐποίησεν ὁ Χριστιανισμὸς ἀφ' ὅτου ἤρξατο, καὶ διὰ τὸ ὅτι ἦν προωρισμένον νὰ γένηται παγκόσμιος, τὸ σύστημα αὐτοῦ δὲν ἐδυνήθη νὰ χορηγήσῃ, χωρὶς νὰ γένηται ἀνωφελῶς πρόξενον συγχύσεως, καὶ πολιτικῆν τινα νομικὴν βίβλον μονοειδῆ εἰς ὅλα τὰ διάφορα ἔθνη, ὅσα τὸν ἐνηγκαλίσθησαν, καὶ ἐκυβερνῶντο ἤδη διὰ νόμων, κατὰ τι ἀρμοδίων εἰς τὰ κλίματα καὶ εἰς τοὺς σχετικούς χαρακτῆρας αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦν, τὸ νὰ γένηται πνευματικὸς ὁδηγὸς τῆς νέας του Ἐκκλησίας. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ πέμπτον τεκμήριον ἡμῶν ἐφαρμόζεται ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ περ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τοῦ Μωϋσέως βιβλία, διότι εὐκολώτερον, (ὅσον καὶ ἂν ἦ
 δυ-

δυσχέρες τὸ πρᾶγμα) νὰ φαντασθῆ τις, ὅτι εἷς τι ἔθνος μία ὁλόκληρος νομικὴ βίβλος ἀντικατέστη ἄλλης τινός, ἢ περὶ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὅλα τὰ Χριστιανικὰ ἔθνη ἐδυνήθησαν νὰ συμφωνήσωσιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ νὰ πλάσωσιν αὐτὴν τὴν βίβλον ὅμως χωρὶς τοιαύτης ὁμοθυμίας, ἢ θελεν εἶναι ἀδύνατον τὸ νὰ γένηται ἀξιότιμος ἡ βίβλος, ἐπειδὴ τὸ Εὐαγγέλιον ὑπεῖρχε παρὰ πᾶσι κανονικὸν μέρος τῶν ἡμερουσίων δημοσίων καθηκόντων.

Ἄλλὰ σπεύσωμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ ἕκτον τεκμήριον, ἢ τοι τὸ τῶν Προφητειῶν.

Τὸ μέγα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ἔργον προεμηνύθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, “ διὰ σώματος τῶν ἀπ’ αἰῶνος ἱερῶν Προφητῶν . . . Λουκ: Α. 70. Ἡ πρώτη περὶ τούτου ὑπόσχεσις ἐγένετο εἰς τὸν Ἀδάμ ἅμα μετὰ τὴν πτώσιν αὐτοῦ. Γεν: Γ. 15. Κολ: Η. 15. καὶ πρὸς Ἑβρ: 11. 14.

Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἐπανελήφθη ἔτι δις εἰς τὸν Ἀβραάμ. Γεν: ΙΒ. 3. ΙΗ. 18. καὶ ΚΒ, 18. πρὸς Γαλ: ΙΙΙ. 16. καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ. Γεν: Κς. 4. καὶ εἰς τὸν Ἰακώβ. Γεν: ΚΙΙ. 14.

Ὁ Ἰακώβ προεφήτευσεν ῥητῶς περὶ αὐτοῦ, ὀνομάζων αὐτὸν “ Σιχῶν ἢ ὁ μέλλων ἔρχεσθαι . . .

σθαι ,, Γεν: ΜΘ. 10. και ὁ Βαλαάμ ὡσαύ-
 τως ἐμπνευστῆ τῆ φωνῆ τὸν ὠνόμασε “ τὸ
 ἄστρον τοῦ Ἰακώβ , και τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἰ-
 σραήλ . ,, Ἀριθμ: ΚΔ. 17. ὁ Μωϋσῆς δια-
 λέγεται περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τινος μείζονος ἐ-
 αυτοῦ . Δευτερ: ΙΗ. 15. 18. 19. Πράξ : 22.
 και ὁ Δανιὴλ ἀγγέλλει τὴν ἔλευσιν τοῦ ὑπὸ
 τῷ ὀνόματι τοῦ Μεσσίου και ἡγεμόνος . Θ .
 25. Ἦσ: Ζ. 14. Προελέχθη, ὅτι γεννηθήσε-
 ται ἐκ Παρθένου εἰς τὴν πόλιν Βηθλέεμ . Μι-
 χαίας Ε. 2. ἐκ τῆς γενεᾶς Ἰεσσέ . Ἦσ: ΙΑ.
 1. 10. Ὅτι μέλλει νὰ ζήσῃ ζωὴν πτωχὴν και
 λυπηράν . Ψαλμ: κβ΄. εἰς ἣν μέλλει νὰ κα-
 θυποβάλλῃ ἑαυτὸν, οὐχὶ ἔνεκα ἑαυτοῦ . Δαν.
 Θ. 26. , ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων
 Ἦσ : ΝΓ. και ὅτι μετὰ μικρὰν διατριβὴν εἰς
 τὸν τάφον , μέλλει νὰ ἀνασηθῆ . Ψαλμ: 15.
 10. Πράξ: Β. 27. 31. και ιγ΄. 35. 37. και νὰ
 καθεσθῆ διὰ παντὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Δα-
 βίδ , και μέλλουσι νὰ τὸν ὀνομάσωσι “ Θεὸν
 ἰσχυρὸν ,, Ἦσ: Θ. 6. 7. και “ Κύριον , τὴν
 δικαιοσύνην ἡμῶν ,, Ἰερ: ΛΓ. 16. και ,
 “ Ἐμμανουήλ , ὃ ἐστίν , ὁ Θεὸς μεθ’ ἡμῶν,,
 Ἦσ: Ζ. 14. Ματθ: α. 23. και ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ
 Δαβίδ, οὗτινος ἦτον υἱὸς κατὰ σάρκα , ὠνο-
 μάσθη “ Κύριος ,, Ψαλμ. ΡΙ. 30. ὃν ἀναρέ-
 ρει

ρει αὐτός ὁ Χριστός. Ματθ: ΚΒ. 44. καὶ ὁ Πέτρος Πράξ: Β. 34.

Ὁ καιρὸς τῆς σαρκώσεώς του ἔμελλενὰ εἶναι “ προτοῦ ἐκλείψῃ ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ ἀπὸ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἰούδα, (Γεν: ΜΘ. 10.) κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ δευτέρου ναοῦ. Ἄγγαϊος Β. 7. 9. καὶ πρὸ τοῦ τέλους ἐβδομήκοντα ἐβδομάδων, ἢ 490 ἡμερῶν, δηλονότι 490 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν βεβαίαν τῆς Προφητείας ἐρμηνείαν. Δαν: Θ. 24.

Κατ’ αὐτὰς καὶ ἄλλας πολλὰς προρρήσεις, ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξεν αἰείποτε γενικὴ προσδοκία τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπληρώθησαν οἱ χρόνοι, ὅτε ἀληθῶς ἦλθεν ἐκεῖνος, ὡς δύναται γὰρ τὸ συμπεράνῃ τις ἐκ τῶν πολλῶν ψευδῶν Μεσσίω, οἵτινες ἐφάνησαν τότε.

Ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ περιμένετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν κατὰ τὰς Προφητείας. Γεν: ΜΘ. 10. καὶ Ἄγγ: Β. 7. ἐν αἷς αἱ λέξεις “ λαοί,, καὶ “ ἔθνη,, σημαίνουσι τὸν ἐθνικὸν κόσμον. Τοῦθ’ ὅπερ ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἐλεύσεως τῶν Μάγων, οἵτινες ἦλθον ἀπὸ Ἀνατολῶν κτλ, καὶ τὸ ὁποῖόν ἐστιν ἱστορία, τὴν ὁποίαν δὲν ἠθέλον παραμελήσῃ γὰρ πολεμήσωσι τινὲς τῶν ὄσων ἐπραξάν ἐκεῖ, πάνυ ἐπωνείδισον ἐπάγγελμα, ἂν ἡ ἔλευσις τῶν μάγων καὶ ἡ ἐκ
τού-

τούτου ἐπισυμβᾶσα σφαγή τῶν νηπίων τῆς Βηθλεέμ καὶ τῶν πέριξ, δὲν ἤθελον εἶναι πράγματα νεαρὰ εἰς τὴν μνήμην ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνοι π: χ: ἤθελον εἶναι οἱ πρῶτος εἰς τὸ νὰ ἐναντιωθῶσι κατ' αὐτῆς τῆς ἐλεύσεως, οἵτινες κατὰ τὸν ἐφεξῆς χρόνον παρεσκεύασαν ψευδεῖς μάρτυρας κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔδωκαν πολλὴν ποσότητα ἀργυρίου εἰς τοὺς στρατιώτας, διὰ νὰ κρύψωσιν, εἰ δυνατὸν, τὸ συμβεβηκὸς τῆς ἀναστάσεώς του ἢ ἐκεῖνοι προσέτι, οἵτινες κατὰ τοὺς ὑφέρους αἰῶνας ἠγέρθησαν πανταχοῦ κατὰ τῶν ἀξιωματῶν καὶ πρακτικῶν τῆς νεωστὶ γενομένης ἐκκλησίας του.

Γινόντι δὲ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἦν γενική τις παράδοσις, ὅτι πρὸς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔμελλε νὰ γεννηθῆ εἰς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὅσις ἤθελε διοικήσῃ ὅλην τὴν γῆν· ἡ φήμη αὕτη διεδόθη μέχρι τῆς Ῥώμης, καὶ προὔξενησε τοιοῦτον τρόμον, ὥστε ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς Αὐγούστου γεννήσεως, ἡ σύγκλητος ἐξέδωκε δόγμα διὰ νὰ ἐκτεθῶσιν ὅλα τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον γεννηθησόμενα βρέφη· τινὲς ὅμως τῶν συγκλητικῶν διέφυγον τὴν ἐνέργειαν τούτου τοῦ δόγματος διά τινος μεθόδου, ἐπειδὴ ἐγκύων οὐσῶν τότε τῶν γυναικῶν

κῶντων , ἤλπιζον αὐτοί, ὅτι ἠδύναντο νὰ γένωνται πατέρες τοῦ προσδοκουμένου βασιλείως· ἡ ἀγγελία αὕτη τοῦ τότε χρόνου ἀναφέρεται ὁμοίως διὰ τῆς αὐτῆς ἐπισήμου φράσεως ὑπὸ τοῦ Σουετόνε καὶ Τακίτου· ὅθεν κατὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη συμφωνία μεταξὺ τῶν Χαλδαίων, τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἰουδαίων· καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀρκούντως ἐξ ὧσων μανικῶν ἐπιχειρημάτων ὑπεχορήγησεν ὁ φόβος, ἢ εἰς τὰ ὁποῖα κατέφυγον διὰ νὰ ἐκλείψωσι τὸ συμβεβηκὸς ἐκεῖνο· καὶ τῶν ἄνευ φικτον ἐσὶ, τὸ νὰ συμβουλευθῶσιν ὁμοῦ ὁλόκληρα ἔθνη σύγχρονα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀδύνατον, ὅταν αὐτὰ ᾧσιν ὑσερόχρονα, διὰ νὰ σκευάσωσι μίαν ἱστορίαν τοσοῦτον ἐντελῶς σύμφωνον καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου, τοῦ τρόπου καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων .

Παρεκτὸς τῶν γενικῶν προρρήσεων, ἃς προείπομεν περὶ τῆς ἐλεύσεως, τῆς ζωῆς, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰσὶ καὶ ἄλλαι μηνύουσαι ἔτι μᾶλλον προφανῶς πολλὰ ἰδιαιτέρα ἐμπίπταντα, ἃ περ ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιον, πράγματα μὴ ἔχοντα παράδειγμα εἰς ὅποιανδήποτε ἄλλην ἱστορίαν, καὶ ἃ περ ἔκτός μόνου τοῦ Θεοῦ, οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο
νὰ

νά προειδῆ· αὐτὰ βεβαίως δὲν προεῖδον οἱ ἀνθρώπινοι ὑπουργοί, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐνέργειάν των, διότι ἄλλως ἤθελον οὗτοι συμπράξει εἰς τὴν ἀποκλήρωσιν τῶν προφητειῶν, τὰς ὁποίας αὐτοὶ οὗτοι ἀπεδίδοσαν εἰς τὸν Μεσσίαν, καὶ διὰ τούτου ἤθελον βεβαιώσαι, ὅτι ἦν ἐκ Θεοῦ ἀπεξαλμένος ἐκεῖνος, ὃν ὡς πλάνον ἐσαύρωσαν.

Παρατήρησον λοιπὸν, πῶς πολλαὶ τῶν προρρήσεων τούτων ἐπληρώθησαν κατὰ γράμμα. Ἀνάγνωσον παρ: χάρ: τὸν ΕΘ, 21, Ψαλμὸν “ Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος,, καὶ παράβαλε τὸ Ματθ: ΚΖ, 34. “ Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον,, ἡ ἐρρέθη πρὸς τούτοις Ψαλμ: ΚΒ, 16, - 18. “ Ὄρουξαν χεῖράς μου καὶ πόδας, αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπεῖδόν με· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον,, *) ὡσανεὶ ἦν τούτο ἀντιγεγραμμένον.

*) Οἱ κρατιῶται δὲν διέρρηξαν τὸν χιτῶνά του, διότι ἦν ἄρραφος, καὶ ἐκ μιᾶς μόνης ὑφῆς συγκεείμενος ἄνωθεν ἕως κάτω, οὗ ἕνεκεν ἔθηκαν κλῆρον ἐπ’ αὐτῷ· ἀλλὰ τοῦτο ἐπῆρξε βεβαιότατα κατὰ συμβεβηκός, διότι, ὡς Ῥωμαῖοι οὗτοι, δὲν εἶναι πιθανὸν, ὅτι ἐγίνωσκον τὴν περίοδον τοῦ Ψαλμοῦ. Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν δύναται νὰ ποιήσῃ τις εἰς τὴν ἐφεξῆς περίοδον τοῦ Ζαχαρίου.

μένον κατὰ τὸν Ἰωάννην ΙΘ, 23, 24. Προε-
λέχθη ὡσαύτως, Ζαχ: ΙΒ, 10. “Ὀφονται
εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. ,, καὶ ἀναγινώσκομεν Ἰ-
ωάνν: ΙΘ, 34. “ Ἄλλ’ εἰς τῶν στρατιωτῶν
λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἐνυξε κτλ. ,,

Παράβαλε ὁμοίως τὸ λεχθὲν εἰς Ψαλμὸν
ΚΒ, 7, 8. “ Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκ-
τήρησάν με, ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν
κεφαλὴν, ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον, ῥυσάσθω αὐ-
τὸν, σωσάτω αὐτὸν, ὅτι θέλει αὐτόν. ,, με-
τὰ

Καὶ ἐνταῦθα (διὰ τὴν ἀποκριθῶμεν εἰς ὅσους ὑπερεκαί-
νευσι πονηρῶς τὸ τῆς τύχης ἀποτελεσμα, τὴν ἐπιτηδειό-
τητα τοῦ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν περιελάσεων, καὶ τὴν φιλο-
πραγμοσύνην, καὶ λέγουσιν, ὅτι σκοτειναὶ προφητεῖαι ἐκ
τούτων λαμβάνουσι κυρίως τὸ ἀξιόπιστον,) δὲν εἶναι ἴσως
ἔξω τοῦ προκειμένου τὸ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἄνθρωποι
πονηροὶ ἐγκρατεῖς τοῦ συμβεβηκότος, ἤθελον δυνηθῆ, εἰάν
αὐταὶ αἱ προφητεῖαι ἦσαν σαφέστεραι, νὰ κωλύσωσι τὴν
ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, ὅταν φανερῶς τείνηται κατ’ αὐτῶν. Οἱ
Ἰουδαῖοι μὴν ἐννεοῦντες τὸ τί δηλοῦσιν αὐταὶ αἱ λέξεις.
(Ἰωάννης Η, 28, ΙΒ, 32, 33.) “Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου, ,, καὶ “Ἐάν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, ,, καὶ μὴ εἰ-
δότες ὅτι προεῖπεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους του, ὅτι ἔμελλεν ἀ-
σαυρωθῆ. Ματθ. Κ, 19. ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν θανατώσῃ λι-
θοβολοῦντες (ὅπερ ἦν εἶδος θανάτου διωρισμένον ὑπὸ τοῦ
νόμου των, Λευίτ. ΚΔ, 16. κατὰ τῶν βλασφημῶν. Ματθ.
Κς. 65. δι’ οὗ πολλάκις ἠπειλήσαν τὸν Σωτῆρα. Ἰωάνν.
Η. 59. Ι, 33. καὶ τῶντι ἐτιμώρησαν δια τούτου τὸν ἅγιον
κέφανον. Πράξ. Ζ, 58. ἐνεκα παρομοίας ὕβρεως τὸν πα-
ρέδωκαν ἀπερισκέπτως εἰς τὸν διοικητὴν ὅστις ἦν Ῥωμαῖος,
καὶ τὸν κατεδίκασεν εἰς τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπερ προεῖ-

τὰ τῶν ὧν διηγείται ὁ Εὐαγγελιστῆς Ματθ. ΚΖ, 39, 41, 43. "οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινουῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες ὁ καταλύων τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατὰ βῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον ἄλλους ἔτασεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πισεύσομεν αὐτῷ· πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν· εἶπε γὰρ, ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός. Πρὸς τούτοις ἡ τιμὴ εἰς ἣν ἐπωλήθη, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀργυρίου, προλεχθεῖσα ῥητῶς ὑπὸ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου ΙΑ, 13 συμφωνεῖ ἐντελῶς μεθ' αὐτῆς ἀναφέρει δ' ἱστορικὸς Ματθ. ΚΖ, 6, 7 ἢ ἐπὶ πώλου ὄνου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ

εἶ-

πεν αὐτὸς οὗτος ἔ Χριστός· προσέτι ὁπότεν ἐκέντησαν τὴν πλευρὰν του, τοῦτο δὲν περιείχετο εἰς τὴν ψῆφον τοῦ Ῥωμαίου δικαστικοῦ, ἀλλ' ἐγένετο μόνον διὰ νὰ θεβαιωθῶσιν, εἰάν ἦν τεθνηκώς, ὅπως δυνηθῶσι νὰ τὸν καταβιβάσωσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ "ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ σαβάτῳ, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἀρξῆται κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὥρας τινὰς μετὰ τὴν σάβωσιν· ἐπειδὴ δὲ ἤδη παρέδωκε τὸ πνεῦμα δὲν ἦτον ἀναγκαῖον νὰ συνθλάσῃ τὰ σκέλη του." Ἐξοδ. ΙΒ, 46. Ἀριθ. Θ, 2. Ψαλμ. ΛΔ, 20. ὡς ἔπραξαν πρὸς τοὺς δύο ληπτάς τοὺς συσταυρωθέντας αὐτῷ. Ἰωάν. ΙΘ, 32, 36.

εἰσοδός του, προαγγελθεῖσα ὑπὸ Ζαχαρίου Θ, 19. καὶ ἤτις κατὰ τὴν ἐρμηνείαν σοφωτάτου τινὸς Ῥαββίνου τῶν Ἑβραίων, πρέπει νὰ ἐννοῆται περὶ Μεσσίου, ἀναφέρεται αὐτολεξεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ ἱστορικοῦ. ΚΑ, 5. Προελέχθη τέλος ὅτι “ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους, ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ,, Ἡσαΐας ΝΓ, 9. ὅπερ ἀκριβῶς ἐβεβαιώθη διὰ περιστάσεων πάντη ἀπιθάνων, πρῶτον δηλαδὴ τοῦ νὰ τὴν σαυρώσωσι μεταξὺ δύο ληστῶν, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ἐμβάλλωσιν εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθίας πλουσίου. Ματθ. Κ, 38. 57, 60.

Τοιουτοτρόπως αἱ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης προφητεῖαι ἀπαράλλάκτως καὶ ἀναμφιλέκτως ἀναφέρονται εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Χριστοῦ, οὔτινος αἱ εἰς τὴν νέαν Διαθήκην ἰδίαι προρρήσεις ἀπαιτοῦσι πᾶντι μικρὰς παρατηρήσεις. Ὅσαι δὲ ἀναφέρονται εἰς τὸ κατεδάφισμα τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ προσδιορίζουσιν, ὅτι αὐτὴ ἠκόλις μέλλει νὰ κατεδαφισθῇ ἐξ ὀλοκλήρου, καὶ, “ οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθου,, Λουκ. ΚΑ, 6. πρὸ τοῦ παρελθεῖν τὴν γενεάν ταύτην, αὐτολεξεῖ ἐπληρώθησαν ἐξαισίως πως, διότι καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἐγεωργήθησαν ἐκ τοῦ Τύρνου Ῥούφου

ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπισήμῳ προφητεία ἐδήλωσε τὸ πλῆθος τῶν ψευδῶν Μεσσίῶν, ὅσοι ἔμελλον νὰ ἔλθωσι μετ' αὐτὸν, καὶ τὸν ὀλεθρον, εἰς ὃν ἔμελλον νὰ περιπέσωσιν, ὅσοι ἤθελον ἀκολουθήσῃ αὐτοῖς. Ματθ: ΚΔ, 25, 26. ὅθεν μανθάνομεν ἀπὸ τοῦ Ἰωσήπου Ἀρχαιολ: Ἰουδ: ΙΗ, 12, Κ, 6, καὶ Β, Ι, Η, 31. ὅτι ὑπῆρξαν πολλότατοι, οἵτινες ἔλαβον τῶντι τὴν θείαν ταύτην ὀνομασίαν πρὸ τῆς τελείας καταστροφῆς τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ἀπήγαγον τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα διόλου ἐξωλοθρεύθησαν· καὶ τοιαύτη μάλιστα ἐγένετο ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη των, ὥς προειλημμένοι ὄντες ὑπὸ τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἀπάτης τῆς φαντασίας, ἀπέρριψαν τὰ προβλήματα τοῦ Τίτου, ὅστις ἐζήτην νὰ δώκῃ πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην. ὁ αὐτ. Β. Ι, Ζ, 12.

Ἄρκει νὰ εἶπω ἀπλῶς, ὅτι προεῖπε τὸν διασκορπισμὸν τοῦ δυσυχοῦς τούτου ἔθνους καὶ τὸν ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου θρίαμβον τοῦ Εὐαγγελίου του, ἀπέναντι πασῶν τῶν δυνατῶν δυσχερειῶν, τῶν προλήψεων, τῶν ἔξεων καὶ τῶν διαφόρων συμφερόντων καὶ παθῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐν ᾧ αὐτὸς μὲν ἦν ἄσημος καὶ καταπεφρονημένος, καὶ ἡ ἑταιρεία του συνισαμένη ἐκ δώδεκα μόνων

ἀν-

ἄνθρώπων καὶ αὐτῶν θαναύσων καὶ ἀγραμμάτων· οἱ δὲ ἐναντίοι του ἦσαν δυνατοὶ σύμμαχοι .

Ἄλλὰ τὸ ἑβδομον δεῖγμα ἔστιν ἴσως ἔτι μᾶλλον οἰκειότερον εἰς τὸν Χριστὸν καὶ αὐτῶν τῶν προφητειῶν· διότι ὅσον ἀσθενεῖς τὸν νοῦν καὶ ἂν ὑπῆρξάν τινες, ὥστε νὰ διίσχυρισθῶν ὑπὲρ τῶν προρρήσεων τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δωδώνης, οἱ ἐθνικοὶ δὲν ἐσπούδασαν νὰ προεικονίσωσιν οὐδὲν συμβεβηκίαι διὰ τύπων τινῶν ἢ δι' ὁμοιοτήτων τῶν ἔργων, συνιστάμενα εἰς πράγματα ἀνάλογα, εἴτε κατὰ τὰ πρόσωπα, εἴτε κατὰ τὰ προφανῆ ἔθιμα, τὰ συνεσημένα διὰ νὰ διαρκῶσι μέχρι τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντιτύπου.

Οἱ τύποι οὗτοι καθ' ὅσον ἀνήκουσιν εἰς τὸν Χριστὸν, ἦσαν δύο διαφόρων εἰδῶν, τὸ ἓν μὲν περιστατικόν, τὸ δὲ ἄλλο προσωπικόν· καὶ ἔξεσι νὰ φέρη τις παραδείγματα τοῦ πρώτου εἶδους, ἀποσιωπῶν περὶ τοῦ γενικοῦ θεσμοῦ τῆς θυσίας *) .

1. Τὸ

*) Μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, διατηρεῖτο κατὰ παράδοσιν τὸ ἀξίωμα τοῦ ὅτι “ πρέπει νὰ ἀποτρέπηται τὸ κακὸν δι' ἐξίλασηρίου θυσίας, καὶ μαρτύριον τούτου ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Κορτίου καὶ τῶν Δελφῶν, ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Μφάβ. (2. Βασιλ. Γ. 27.)

1. Τὸ Πάσχα, ὅπερ κατέστη εἰς μνήμην τῆς περιφήμου ἐκείνης νυκτός, καθ' ἣν ὁ ἐξολοθρευτὴς ἄγγελος, ὁ θανατώσας ὅλα τῆς Αἰγύπτου τὰ πρωτότοκα, δὲν ἔβλαψεν ὅσας οἰκίας εἶχον τὰς θύρας των κεχρισμένας τῷ αἵματι τοῦ πασχασίμου ἀρνίου, ὅπερ διετάχθη τότε νὰ τρώγῃσιν σὺν τῷ ἅπερ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος " Ἄζυμα εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας,, . Α, Κορ: ε. 58.

2. Τὸ κατ' ἔτος ἐξίλασμα, ὅπερ ἐγίνετο διττῶς· πρῶτον διότι ὁ μέγας Ἱερεὺς εἰσῆρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων (εἰκονίζοντας τὸν οὐρανὸν, " Ἐξοδ: Λ. 10. Σοφ: Σαλ: Θ, 8 . πρὸς Ἑβρ: Θ, 24.) φέρων τὸ αἷμα τοῦ σφαγίου, οὗτινος τὸ σῶμα ἐκαίετο ἔξω τῆς παρεμβολῆς. " Διὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὰν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε,, . Πρὸς Ἑβρ: ΙΓ, 12. καὶ " Αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηγεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ,, . αὐτόθι, 12. καὶ δεύτερον διότι ὅλαι αἱ ἀνομίαι τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἦσαν ἐπιτεθειμένα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀποπομπαίου χιμάρου. Λευιτ: 15, 21.

3. Ὁ γαλκοῦς ὄφις ὃν ἔδει νὰ θεωρῆται διὰ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τῆς δήξεως τῶν

καυσικῶν ὄφρων , καὶ περὶ οὗ ὁ Ἰησοῦς αὐ-
τὸς εἶπεν ἡμῖν ὅτι ἐστὶ τὸ σύμβολόν του . διό-
τι “ Καθὼς Μωσῆς ὑψώσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρή-
μῳ , οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που . , (Ἰωάν . Γ , 14 .)

4 . Τὸ μάννα, ὅπερ εἰκόνιζε “ τὸν ἄρτον
τῆς ζωῆς, τὸν καταβάντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ . ,
(Ἰωαν . 5 , 31 35 .)

5 . Ἡ πέτρα ἀφ’ ἧς ἔρρεον τὰ ὕδατα ,
ἅπερ ἔπιον οἱ Ἰσραηλίται ἐν τῇ ἐρήμῳ . “ ἡ
δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς , , (Α΄ Κορινθ . 1 , 14 .

6 . τὸ Σάββατον, ὅπερ ἦν “ ἡ σκιά τοῦ
Χριστοῦ , , Κολοσσ . Β΄ , 16 , 17 . καὶ εἰκονί-
ζον τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν αὐτοῦ , ὠνομάσ-
θη τὸ σημεῖον τῆς αἰωνίου διαθήκης , , Ἔξοδ:
ΛΑ , 16 , 17 . Ἰεζ : Κ , 12 , 20 . Καὶ τέλος ὅπως
σιωπήσω περὶ τῶν ἄλλων .

7 . Ὁ Ναὸς , τὸ μόνον μέρος , ἐνθα ἔδει
νὰ προσφέρωσι ταύτας τὰς θυσίας, αἵπερ ἦ-
σαν ὁ τύπος τῆς ἀληθοῦς, διότι ὁ Χριστὸς (“ αὐ-
τὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ , ,) ἔδει νὰ προσενεχ-
θῆ ἐκεῖ *) .

Πε.

*) Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ἀμαρτία τῶν Ἰουδαίων (ἡ πολε-
μική ἀναφερομένη ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ) , καθότι τὰ ὑψη-
λὰ μέρη , ἐνθα εἶθιζον νὰ θύωσι παρανόμως , δὲν εἶχον εἰσέτε
Ἐαρθῆ . Α , Βασιλ . 15 , 14 , ΚΒ , 44 . Β , Βασιλ . ΙΒ , 3 . Ις , 4335 .

Περὶ δὲ τῶν προσωπικῶν τύπων, ἀρκοῦμαι εἰς μόνους ἐκείνους, ὅσοι θεωροῦνται ὡς τοιοῦτοι εἰς τὴν νέαν Διαθήκην.

1. Ὁ Ἀδάμ, μεταξὺ τοῦ ὁποίου καὶ τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει συνέχεια σχέσεων προφανεστάτων. πρὸς Ῥωμ: Ε, 12, 21. Α. πρὸς Κορ: ΙΕ, 45, 49.

2. Ὁ Νῶε, ὅστις διεσώθη δι' ὕδατος· ὡς καὶ ἡμῶς τὸ ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, δι' ἀνασάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Α, Πέτρ: Γ, 20, 21.

3 Ὁ Μελχισεδέκ, βασιλεὺς τοῦ Σαλήμ, ὅστις “ὅμοιος τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ,, μένει διὰ παντὸς θύτης.

4. Ὁ Ἀβραάμ “ὁ κληρονόμος τοῦ κόσμου,, πρὸς Ῥωμ: Δ, 13. “ἐν ᾧ ἐνευλογήθησαν πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς,, Γεν: ΙΗ, 18.

Ὁ

Ἀλλ' ἐξήρθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐζεκιῆλ Β. Βασ. ΙΗ. 4. καὶ προστάχθη τῷ λαῷ νὰ μὴ θυσιάσῃ μηδὲ νὰ θυμιᾷ ἀλλαχοῦ, εἰ μὴ μόνον ἐν Ἱερουσαλήμ. Παραλειπ. 2. ΛΑ. 12. Ἦσ. Λς, 7.

Ἐκ τούτου ὁμοίως οἱ Ἰουδαῖοι “διὰ τοῦ διασκορπισμοῦ αὐτῶν καὶ τῆς φθορᾶς τῆς πόλεως καὶ τοῦ θυσιαστηρίου των,, ἅπερ ἠγγέλθησαν ὡς μέλλοντα γενέσθαι οὐ πολὺ ὕστερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεσσίου. Δαν. Θ, 26, 27. δὲν ἔχουσιν ἔτι τὰ νῦν “θυσίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας,, πρὸς Ἐβρ. Ι, 26. ἐπειδὴ ὅταν τὸ ἐντελὲς ἦλθε, τὸ ἀτελὲς κατηργήθη. Οἱ τύποι ἄπαυσαν ἅμα τῷ φανῆναι τὸ ἀντίτυπον.

5. Ὁ Ἰσαὰκ καὶ εἰς τὴν γέννησίν του, καὶ καθ' ὃ προσηνέχθη εἰς θυσίαν *) “ ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο,, πρὸς Ἐβρ: ΙΑ, 19 ὁ πατήρ, εἰκονίζούσῃ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν. Οὗτος ἦν ὡσαύτως ἡ ἐπαγγελθεῖσα γενεὰ, Γεν: ΚΑ, 12. καὶ πρὸς Γαλ: Γ, 16. “ἐν ἧ' ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς,, Γεν: ΚΒ, 18.

6. Ὁ Ἰακώβ, ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τῆς κλίμακος, Γεν: ΚΗ, 12. καὶ Ἰωάνν: Α, 51. καὶ ἐν τῇ μετὰ τοῦ ἀγγέλου πάλῃ αὐτοῦ · ὅθεν αὐτὸς καὶ μετ' αὐτὸν ἡ ἐκκλησία ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦ Ἰσραὴλ, Γεν: ΚΖ, 24. καὶ Ματθ: ΙΑ, 12. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἐθνικοὶ, ὡς ὁ Ἰακώβ, ὃ ἐστὶ Πτερνισῆς, Γεν: ΚΖ, 36. ἐκέρδησαν τὴν εὐλογίαν καὶ κληρονομίαν τῶν πρωτοτόκων των Ἰουδαίων.

7. Ὁ Μωϋσῆς, Δευτ: Η, 18, καὶ Ἰωάνν: Ι, 45. ἐξαγοράσας τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραὴλ ἔξω τῆς Αἰγύπτου.

8. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὑποτάξας ὑπὲρ αὐτῶν τὴν Ἰεριχώ, καὶ ὡς τοποτηρητῆς του “ ἀρχισρατῆγου τῆς δυνάμεως Κυρίου,, Ἰησ:

Ε,

*) Τὸ ὄρος τοῦ Μοριά, ἔνθα ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ὁ Ἰσαὰκ, ἐστὶν, ὡς ὑποτίθεται, αὐτὸ τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, ὃ ἐστὶν, ὁ κρανίου τόπος.

E, 14.

9. Ὁ Δαβὶδ Ψαλμ: Ις, 10. καὶ Πράξ: Β, 25, 35. ἐπὶ τοῦ θρόνου, τοῦ ὁποίου λέγεται, ὅτι ἐκαθέσθη ὁ Χριστός. Ἡσ: Θ, 6. καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος, τοῦ ὁποίου πολλάκις διασημαίνεται ὡς ποιμὴν, βασιλεὺς καὶ προφήτης. Καί,

10. Ὁ Ἰωνᾶς, ὅστις ἦν τρεῖς ἡμέρας κλεισμένος ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ὑπὲρ ἦν φυλακῆ, τῆς ὁποίας τὴν ἐφαρμογὴν ἔδειξεν αὐτὸς ὁ Χριστός. Μστθ: ΙΒ, 40.

Τὸ Η καὶ τελευταῖον τεκμήριον ἐστίν, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰσι τοιαῦτα, ὥστε, εἴτε ὅσοι τὰ διηγήθησαν, εἴτε ὅσοι τὰ ἤκουσαν, ἤθελον εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ πισεύσωσιν, εἰ μὴ ἂν ὑποθέσωμεν κοινήν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Διότι αὐτοὶ οὗτοι οἱ αὐτουργοὶ, ἢ οἱ αὐτόπται μάρτυρες διηγήθησαν αὐτὰ εἰς ὅσους ἦσαν, ἢ ἐδύναντο νὰ ὤσιν ἐπίσης παρόντες αὐτοπροσώπως, καὶ ἀναμφιβόλως ἐγνώριζον πολλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἦσαν παρόντες ὅταν συνέβησαν αὐτὰ τὰ ἔργα· αὕτη ἐστὶ, κατὰ ἀλήθειαν, περίσασις, τὴν ὁποίαν πολλάκις ὁ Χριστός καὶ οἱ Ἀπόστολοί του ἀναφέρου-

ρουσιν · ἐκτὸς τούτου τὰ ἔργα ἐκεῖνα φυσικῶ
 τῷ λόγῳ ἔδει γὰ ἀφαιρῶσι διόλου πᾶν μέσον
 ἀπάτης . Τίς ἐστὶν ὁ πλάνος ἐκεῖνος, ὅστις ἤ-
 θελε δυνηθῆ γὰ ὀμματίση τὸν ἐκ γενετῆς τυ-
 φλὸν , γὰ θρέψη πεντακισχιλίους πεινῶντας
 ἀνθρώπους διὰ πέντε μόνων ἄρτων καὶ δύο
 ἰχθύων , καὶ γὰ ἀναστήσῃ ἄνθρωπον , τέσσα-
 ρας ἡμέρας κείμενον ἐν τῷ τάφῳ ;

Ὅταν λοιπὸν γένηται προσθήκη εἰς πάν-
 τα ταῦτα ὅτι ἐκ πάντων τῶν τοῦ Χριστιανί-
 σμοῦ διωκτῶν, Ἰουδαίων ἢ Ῥωμαίων, τοὺς
 ὁποίους οἱ Ἀπόστολοί του πολλάκις ἐπήνεγκαν
 ὡς μάρτυρας τῶν ἔργων ἐκείνων, οὐδεὶς ἐτόλ-
 μησε ποτὲ γὰ τὰ ἀρνηθῆ ὅτι οὐδεὶς ἀπαστά-
 τῆς εἴτε ὑπὸ φόβου τιμωρίας, εἴτε ὑπ' ἐλπί-
 δος ἀνταμειβῆς, (οὔτε αὐτὸς ὁ πανοῦργος
 καὶ πολύτροπος Ἰουλιανὸς) δὲν διίσχυρισθη-
 σαν ποτὲ γὰ τὰ ἐξελέγξωσιν ὡς ψευδῆ · ὅτι
 οὔτε προτέρημα, οὔτε ἐπιτηδειότης ἐν το-
 σούτῳ μακρῷ διαστήματι χρόνου δὲν ἐδυνήθη
 γὰ ἀποδείξῃ τὸ ψεῦδος αὐτῶν, καὶ τοι κατὰ
 τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας, ἡ πολιτικὴ δε-
 κρίσις διήγειρε σφοδρῶς παντοίαν ἐχθρικὴν
 ἔρευναν · καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἱστορικοὶ,
 ἀφ' οὗ βιώσαντες διηνεκῶς ἐν πόνοις καὶ τα-
 λαιπωρίαις, ὑπέμειναν μετὰ χαρᾶς τὸν θά-

να-

νατον διὰ τὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν ἔργων τούτων. Νομίζομεν δέ, ὅτι ἀδύνατον γὰρ παραστήσῃ τις περὶ τούτου ἐντελεστέραν καὶ ἐνδοξότεραν ἀποδείξιν.

Τὰνθ' ἀνήκει εἰς τοὺς θεῖς ἂν θέλωσι, γὰρ ἀποδείξωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἥς περιποι- οῦνται ὀνομασίας, ὅτι δηλαδὴ εἰσὶν " ἑλλό- γιμοι ἄνδρες, γὰρ ἐκθῶσιν ἔργα τινὰ τῶν ἀρ- χαίων χρόνων, ἅτινα ὁμολογήσαντες ὡς ἀ- ληθῆ γὰρ τὰ συνδιάσωσι μετ' ἀποδείξεων ἂν μὴ ἀνωτέρων, τοῦλάχιστον παρομοίων ταῖς τοῦ Χριστοῦ. Παρατηρητέον δ' ὅμως ἐνταύ- τῳ, ὅτι καὶ ἂν ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των, τοῦτο δὲν θέλει ἀποδείξει ψευδεῖς τὰς τοῦ Χριστοῦ πράξεις, ἀλλὰ βεβαίως χωρὶς τούτου, δὲν ἤθελον δυναθῆ νῆ δι' ἰσχυρισθῶσι μετὰ λό- γου, ὅτι τὰ τῶν πράξεών των, ἅπερ πολλοῦ δεῖ γὰρ ὥστε τοσοῦτον καλῶς μεμαρτυρημένα, εἰσὶ τὰ μόνα ἀληθῆ. Παραστήσάτωσαν ἡμῖν λοι- πὸν τὸν Καίσαρά των, ἢ τὸν ἔθναρχην.

α. Ποιοῦντα θαῦμά τι, περὶ οὗ γὰρ δύνωνται γὰρ κρίνωσι πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαὶ αἰσθήσεις.

β. Δημοσία ἐπὶ παρουσία μαρτύρων.

γ. Εἰς μνήμην αὐτοῦ τοῦ θαύματος γὰρ ὑπάρχουσιν ἀνεγνηγεμένα δημόσια μνημεῖα, καὶ τελεταὶ διατηρούμεναι.

δ'. Συνεσημέναι και ἀρξάμεναι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔργου ,

ε'. Καὶ καταγεγραμμένοι ὡσαύτως κατὰ συνέχειαν ἐν βιβλίοις τείνουσι τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν λαὸν , ἐνώπιον τοῦ ὁποίου συνέβη τὸ ἔργον , καὶ περιέχουσιν ὅλην τὴν συλλογὴν τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων του .

ς'. Ὡς ἔργον τινὸς προμηνυθέντος ἐπ' αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐποχῇ διὰ μακροῦς ἀλληλουχίας προφητειῶν .

ζ'. Καὶ διασημανθέντος ἔτι μᾶλλον διαφερόντως ἀπὸ τῶν ἀπωτάτω χρόνων διὰ χαρακτηριστικῶν τινῶν περιστατικῶν τε καὶ προσωπικῶν καὶ τέλος

η'. Νὰ εἶναι τὰ ἔργον ταιούτου εἴδους , ὥστε νὰ μὴ δύνωνται ὅσοι τὸ διηγοῦνται , καὶ ὅσοι τὰ ἀκούσωσι , νὰ τὸ πιστεύσωσιν , εἰ μὴ εἶναι ψευδές , εἰ μὴ ἀνυποθέσθαι καὶ νῆν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων ἄλλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους .

Πρὸς δὲ τούτοις νὰ δείξωσιν , ὅτι ὅσοι ἀναφέρονται ὑπ' αὐτῶν ὡς μάρτυρες αὐτόπται ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας , ὅτι ὅσαι διδασκαλίαι ἐπιστηρίζονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο , καὶ ἀνευ βίας ἢ ραδιοργάνων

ἐπί-

ἐπίσης ἐθριάμβευσαν κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων προλήψεων καὶ παθῶν, καὶ ὅτι, ὅσοι πιθεύουσιν εἰς αὐτὰ, ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάθεσιν τοῦ νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰς τούτων ἀποδείξεις.

Ἄλλως δὲ πεισθήτωσαν αὐτοὶ εἰς τὴν ἀναντίρρητον τῆς Χριστιανικῆς πίστεως βεβαιότητα.

Ἰανῦν, Ἀναγνώσα, παρατήρησον σπουδαίως, τί ἐστὶν αὕτη ἡ Πίσις, ἧς ἡ ἀλήθεια ἀπεδείχθη διὰ τοσούτων βεβαίων ἀποδείξεων. Αὕτη ἐστὶν ἀποκάλυψις θεία, ἣτις μηνύει, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσὶ παρὰ τῷ Θεῷ ὑπεύθυνοι· κηρύττει τὴν συγχώρησιν, ὡς δῶρόν τι ἐλεύθερον τῆς εὐσπλαγχνίας του, διὰ τῶν παθῶν, τῆς θυσίας καὶ τῆς μεσιτείας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του, εἰς πάντας, ὅσους πιθεύουσιν ὀλοκλήρως τῇ χάριτι αὐτοῦ, καὶ μετανοοῦντες ἀληθῶς διὰ τὰς ἀμαρτίας των, καταλιμπάνουσιν αὐτάς· ζητεῖ ἀγάπην ἐνθερμον καὶ ζῆλον διάπυρον πρὸς Θεόν, καρδίαν ὑπέικουσιν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς προνοίας του, ἄκραν προσωπικὴν καθαρότητα, σωφροσύνην, εὐθύτητα καὶ φιλαγαθίαν πρὸς τοὺς ἄλλους· καὶ προσφέρει κατὰ τοῦτο τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς ὄντινα